

ЗАТВЕРДЖУЮ:

проректор з наукової роботи
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
професор, доктор фізико-математичних
наук Г. М. Тарбін

2023 р.

ВИТЯГ

з протоколу № 3

розширеного засідання кафедри логопедії та логопсихології
факультету спеціальної та інклузивної освіти
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

від 17.10.2023 р.

ПРИСУТНІ:

Зав. каф. проф. Федоренко С. В., проф. Тарасун В. В.,
проф. Конопляста С. Ю., проф. Мартиненко І. В., доц. Чередніченко Н. В., доц.
Тищенко В. В., доц. Пінчук Ю. В., доц. Качуровська О. Б., доц. Савицький А. М.,
доц. Коломієць Ю. В., доц. Королько Н. І., Круглик О. П., доц. Базима Н. В., доц.
Козинець О. В., доц. Швалюк Т. М., доц. Гноєвська О.Ю., ст. викл. Ковальчук Ж. М.,
ст. викл. Артімонова Т.П., викл. Погребняк В.О., докторант Бєлова О.Б.

Запрошені на розширене засідання: доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри спеціальної психології та медицини Руденко Л. М. (головуча на
засіданні)

Усього 20 науково-педагогічних працівників, з них 5 докторів наук, 12
кандидатів наук, 2 старших викладача – спеціалісти за профілем представленої
дисертації, 1 – викладач, 1 – докторант.

Порядок денний:

Обговорення кандидатської дисертації Бєлової Олени Борисівни на тему:
«Теоретико-методичні засади формування мовленнєвої готовності дітей старшого
дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання», поданої на
здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 –
корекційна педагогіка (науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри логопедії та логопсихології Конопляста С. Ю.; тема дисертації
 затверджена на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, протокол № 10 від 28 квітня 2022р.).

СЛУХАЛИ:

Федоренко С.В. завідувач, професор кафедри логопедії та логопсихології,
доктор педагогічних наук, професор.

Добрий день шановні колеги, з огляду на те, що я є рецензентом
дисертаційної роботи Бєлової О.Б., яка розглядається на кафедрі логопедії та
логопсихології, головуючу розширеного засідання буде доктор психологічних

наук, професор, завідувач кафедри спеціальної психології та медицини Руденко Л. М. Прошу Лілію Миколаївну розпочати засідання.

Руденко Л. М., завідувач, професор кафедри спеціальної психології та медицини доктор психологічних наук, професор.

Шановні колеги! На засіданні розглядається апробація докторської дисертації Белової Олени Борисівни: «Теоретико-методичні засади формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання» за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка. Прошу Олену Борисівну ознайомити нас з основним змістом дисертаційної роботи.

ВИСТУПИЛИ:

Белова Олена Борисівна повідомила про основний зміст, концептуальні положення та наукові результати дисертаційної роботи.

Актуальність теми дослідження зумовлена наявністю стійкої тенденції до збільшення дітей з мовленнєвими порушеннями обумовило необхідність їх інтеграції у загальноосвітній простір. Порушення ієрархічності у формуванні функціональної системи мови та мовлення визначає мовленнєву готовність до навчання в закладах загальної середньої освіти як логопатологічну та логопедичну проблему і вимагає її дослідження у нерозривному зв'язку із лінгвопсихологічними зasadами породження мовлення. В свою чергу це вимагає більш глибоке розкриття сучасного трактування змісту «мовленнєвої готовності» та її комплексного дослідження.

Метою дисертаційного дослідження полягає в теоретико-концептуальному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією; розробці, апробації та впровадженні системи корекційної навчально-розвивальної роботи з формування компонентів мовленнєвої готовності.

Об'єктом дисертаційного дослідження є мовлення дітей старшого дошкільного віку з логопатологією.

Предметом дослідження – теоретико-методичні засади формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання.

Наукова новизна й теоретична значущість одержаних результатів дослідження полягають у тому, що *вперше*: здійснено комплексне теоретико-методологічне дослідження проблеми мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання; теоретично обґрунтовано та розроблено комплексну модель психолого-педагогічного вивчення мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання, яка спрямована на дослідження базових компонентів: психологічного, семіотичного, діяльнісного; окреслено критерії оцінювання, які забезпечують варіаційно-статистичний та якісний аналіз матеріалів дослідження; вивчено актуальний розвиток компонентів мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання; розроблено корекційно-навчально-розвивальну систему спрямовану на формування компонентів мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією; обґрунтовано та впроваджено програму корекційно-навчально-розвивальної роботи; розкрито динаміку розвитку компонентів мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією за результатами

впровадження системи корекційно-навчально-розвивальної роботи;

поглиблено та уточнено: поняття «мовленнєвої готовності» – це комплексне оволодіння дітьми старшого дошкільного віку мовленнєвими вміннями та навичками. Мовленнєва готовність передбачає свідоме лінгвістичне ставлення до мови та мовлення, засвоєння його структурних складових; сформованість психологічних когнітивно-мотиваційно-емоційних систем; використання мовлення під час спілкування та в різних видах діяльності; психолінгвістичні особливості і механізми порушень психологічного, семіотичного та діяльнісного компонентів мовленнєвої готовності в дітей старшого дошкільного віку з логопатологією;

подальшого розвитку набули: діагностичний інструментарій для вивчення актуального розвитку компонентів мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією; психо- та логокорекційні технології спрямовані для формування компонентів мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією.

У дисертації здійснено комплексний системний теоретико-методологічний аналіз проблеми мовленнєвої готовності. Проаналізовано низьку термінів та терміносполук, сформульовано визначення «мовленнєвої готовності». Виявлено педагогічну, психологічну та фізіологічну готовність до навчання в закладах загальної середньої освіти де базовою складовою всебічного розвитку старшого дошкільника виступає мовленнєва готовність.

Шляхом аналізу та узагальнення результатів психолого-педагогічних досліджень з позицій концепцій онтогенезу дитячого мовлення, теорій які ґрунтуються на вченнях нативізму, діяльнісної мовленнєвої теорії, когнітивного розвитку та нейрофізіологічного підходу, висвітлено, питання базових компонентних складових мовленнєвої готовності. Досліджено теорію психічного дизонтогенезу; розглядались її провідні положення в логопсихології; проаналізована проблематика мовленнєвої готовності дітей з особливими освітніми потребами до умов інтегрованого навчання. Відповідно до основних положень визначено пріоритетні умови для інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в систему закладів загальної середньої освіти

Мовленнєву готовність розглядаємо крізь функційну систему мови та мовлення, та «Концепцію стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку». Ґрунтуючись на вчення дослідників окреслюємо психологічний, семіотичний та діяльнісний базові компоненти мовленнєвої готовності. Систематизація теоретико-концептуальних зasad закладає основу для структурно-функціональної моделі емпіричного дослідження, котра представляє системну методику вивчення актуального розвитку базових компонентів мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією.

Під час вивчення психологічного компонента звертаємо увагу на стан сформованості інтелектуальної та нейромоторної функційностей когнітивної складової. Результати яких у дітей з логопатологією на низькому та середньому рівнях. Вивчення мотиваційної складової психологічного компонента показало, що в дітей з логопатологією недостатньо сформована мотивація до мовлення, що провокує небажання взаємодіяти з колективом однолітків та дорослими. Виявлено різне мотиваційне спрямування: значна частина з них хотіла грatisя, найменша – вчитися і найбільша – зацікавлена в соціальній взаємодії. Незважаючи на те, що на

практиці такі діти не виявляли мовленнєвої активності, все ж таки підсвідомо вони прагнули до комунікативних дій із своїми однолітками. Пізнавальна та внутрішня мотивація в цьому випадку відходила на другорядні позиції. Результати дослідження емоційної складової показали, що старші дошкільники із логопатологією, продемонстрували слабкі вміння: співвідносити емоції із схематичними зображеннями емоцій; розпізнавати їх на поданих світлинах; ідентифікувати в життєвих ситуаціях, характеризувати та демонструвати; проявляти позитивні емоції в умовах спілкування з однолітками та дорослими.

Відповідно, показники **психологічного компонента** свідчать, що старші дошкільники з логопатологією становлять неоднорідну групу: у певної частини дітей (30,8%) психологічний компонент (особливо когнітивна складова) збережений, їхній розвиток відповідає нормотиповим показникам; велика частина досліджуваних (48,0%) має недостатню зосередженість та витривалість, що призводить до помилок під час виконання завдань, потреби в стимулювальній допомозі з боку педагога; остання група дошкільників (21,2%), окрім специфічного розвитку мотиваційно-емоційної сфери, має порушений механізм нейромоторних та інтелектуальних функцій.

Матеріали дослідження і статистичне підтвердження свідчать про несформованість у дітей з логопатологією **семіотичного компонента**. Значний відсоток з них має низький (18,0%) та середній (37,8%) рівні. Найнижчі результати спостережено в дітей із дизартрією (45,5%), ринолалією (21,4%) та заіканням (15,0%), у котрих виявлено недостатньо розвинені фонематичний, лексичний, граматичний та просодичний рівні мовлення. До показників нормотипового розвитку наблизялися дошкільники із дислалією (75,5%), менше – із заіканням (55,0%) та – з ринолалією (35,7%). Це та група дітей, котра протягом певного періоду навчання в закладі дошкільної освіти (або в приватних установах) отримувала логопедичну допомогу.

Результати **діяльнісного компонента** доводять, що високий рівень найбільше притаманний дітям з нормотиповим психофізичним розвитком (75,2%) та з дислалією (73,6%). Інша категорія дошкільників, маючи специфічні проблеми з розвитку мовлення, недостатньо активна під час спілкування, а також повільна під час сприйняття та усвідомлення вербального матеріалу, її показники переважно на середньому та низькому рівнях.

Узагальнені результати базових компонентів свідчать про те, що **мовленнєва готовність** сформована не у всіх категорій дітей. Високий рівень спостережено найбільше в дошкільників із нормотиповим психофізичним розвитком (90,4%). Належність середнього рівня (9,6%) розкриває знижену мотивацію до навчання, пізнавальної та мовленнєвої діяльності, переважання емоційного егоцентризму, що впливатиме на їх соціальну та навчальну адаптацію.

Дошкільники з логопатологією належать до різних груп. Першу складають діти, у котрих зазначені поодинокі порушення семіотичного компонента і нейромоторної функційності за умови збереження складових діяльнісного та психологічного компонентів. Їхній розвиток відповідає нормотиповим показникам. Це та група дітей, котра протягом певного періоду навчання в закладах дошкільної освіти (або в приватних установах) отримувала логопедичну допомогу. Варто зауважити, що друга група досліджуваних охоплює великий відсоток респондентів, у котрих спостережена зайва емоційність, неконтрольована активність, що спричиняє неуважність. Діти

потребують стимулювальної та психологічної (мотиваційно-емоційної) підтримки з боку дорослих. Виявлений стан психологічного, семіотичного, діяльнісного компонентів є недостатнім для ефективного адаптування цих дітей до навчання в початкових класах. Третя група дітей, окрім специфічних порушень семіотичного компонента, має проблеми соціального (не взаємодіє з колективом однолітків і дорослими) та особистісного (мотиваційно-емоційні розлади) характеру. Порушеній механізм нейромоторних та інтелектуальних функційностей, підтверджує неготовність їх адаптуватись до умов в заклади загальної середньої освіти. Ці дошкільники найбільше потребують навчально-розвивального впливу з формування компонентів мовленнєвої готовності.

Тому постала потреба в обґрунтуванні корекційно-навчально-розвивальної системи, яка включає три етапи роботи: теоретичний, практичний, підсумковий. Розроблено, апробовано та впроваджено програму корекційно-навчально-розвивальної роботи спрямовану на формування базових компонентів мовленнєвої готовності. Зміст якої вміщує три блоки: *концептуально-об'єктивний*; *корекційно-формувальний*; *контрольно-оцінювальний*. Зокрема, корекційно-формувальний вміщує пропедевтично-грунтовний, варіативно-послідовний та мовленнєво-активний етапи роботи.

Результати формувального експерименту та порівняльний статистичний аналіз свідчить про успішну корекційно-навчально-розвивальну роботу, що дозволила підвищити рівень психологічного компонента мовленнєвої готовності на 38,7% в значної кількості старших дошкільників із логопатологією ($V_{ЕГ} 37,5\% < R_{ЕГ} 76,2\%$), на 22,8% збільшився рівень семіотичного компонента ($V_{ЕГ} 53,7\% < R_{ЕГ} 76,5\%$). У 76,5% дошкільників було сформовано всі рівні мовлення, на 24,8% спостережена позитивна тенденція діяльнісного компонента ($V_{ЕГ} 48,2\% < R_{ЕГ} 75,6\%$). Де прослідковується вдосконалення навичок говоріння та аудіювання.

Систематизація результатів експериментального дослідження свідчила про ефективність програми корекційно-навчально-розвивальної роботи, зміст якої дозволив сформувати компоненти *мовленнєвої готовності* на високому рівні в 77,9% дітей з логопатологією з них, в 98,1% із дислалією, 85,0% із заїканням, 71,4% з ринолалією та 20,8% дизартрією. Показники середнього рівня скоротилися на 22,7% у всіх групах дітей з логопатологією і складали на момент дослідження 18,8%, а саме: 1,8% в респондентів з дислалією, 15,0% – заїканням, 28,6% – ринолалією та 63,6% – дизартрією. Низький рівень було виявлено лише в 12,1% дітей, зокрема з дизартрією. Незважаючи на нездовільні результати цих дошкільників, в умовах експерименту все ж таки прослідковується позитивно-динамічний їх розвиток. Діти цієї групи стали значно уважнішими, зацікавленішими, витривалішими та активнішими в співпраці з однолітками та педагогом. Під час формувальних заходів демонстрували успішніші результати, ніж в попередньому дослідженні. Але їх уповільнена психомоторна функційність та залежність від допомоги дорослих у порівнянні з із іншими дітьми впливала на швидкість та якість виконаних завдань. Спостерігалося зростання результатів, але за вибудованими критеріями все ж таки вони відповідали низькому рівню. Визначені показники свідчать, що ці діти, котрим на момент дослідження виконалось шість років не досягли достатнього темпу розвитку, який дозволив би їм опанувати програму початкових класів і потребують додаткової корекційно-навчально-розвивальної роботи в закладі дошкільної освіти.

Проведене дослідження не вичерпує усіх питань окресленої проблеми. Перспективою для подальшого вивчення стає урахування комплексного підходу щодо формування мовленнєвої готовності під час співпраці провідних спеціалістів закладу дошкільної освіти із батьками дітей, що мають порушений мовленнєвий розвиток.

Після виступу Бєлова О.Б. дала відповіді на поставлені запитання:

Руденко Л. М., завідувач, професор кафедри спеціальної психології та медицини доктор психологічних наук, професор.

Яким є практичне значення Вашого дослідження?

Бєлова О.Б. Дякую за запитання. Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та апробації системної методики дослідження компонентів мовленнєвої готовності та корекційно-навчально-розвивальної програми, які можуть застосовуватись профільними спеціалістами; результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі ЗВО; результати емпіричного вивчення, діагностичний та психокорекційний інструментарій може слугувати підґрунтям для подальших досліджень мовленнєвої готовності.

Шеремет М.К., доктор педагогічних наук, професор.

Яка концепція Вашого дослідження?

Бєлова О.Б. Дякую за запитання. Концепція нашого дослідження передбачає, що процес формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до інтегрованого навчання буде ефективним за умов: науково обґрунтованої комплексної моделі психолого-педагогічного вивчення мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією; обґрунтованого змісту психолого-педагогічної корекційно-навчально-розвивальної системи спрямованої на формування компонентів мовленнєвої готовності; розробки комплексної корекційної, навчально-розвивальної програми.

Тарасун В. В., доктор педагогічних наук, професор.

Які умови інтеграційного навчання передбачено у Вашій роботі?

Бєлова О.Б. Дякую за запитання. Відповідно до основних положень інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в систему закладів загальної середньої освіти передбачає: соціальну та побутову адаптацію; забезпечення права на загальний доступ до освіти; урахування ціннісних інтересів, потреб, індивідуальних, психофізіологічних, інтелектуальних можливостей; формування пізнавальної активності; створення умов для отримання досвіду соціальної взаємодії; розвій морально-культурних цінностей.

Мартиненко І. В., доктор психологічних наук, професор.

Як Ви розумієте термін інтеграція?

Бєлова О.Б. Дякую за запитання. Інтегративне навчання передбачає забезпечення доступності звичайної освітньої програми для учнів із особливими потребами. А під час інклузивного навчання необхідна адаптація системи до потреб дитини, тобто створення і підтримка умов для спільногових навчання дітей із особливими потребами з їхніми однолітками, що мають типовий психофізичний розвиток, за різними освітніми програмами.

Тарасун В. В., доктор педагогічних наук, професор.

Визначить позитивні моменти освітньої інтеграції в умовах закладів дошкільної освіти та загальних середніх освіти в Україні?

Бєлова О.Б. Дякую за запитання. Позитивними моментами освітньої

інтеграції є: отримання освіти за місцем проживання; варіативність навчальних планів і програм, які є доступними та передбачають здобуття різного рівня освіти; забезпечення навчального процесу кваліфікованим учителем; диференційована комплектація груп; проведення спільних позакласних заходів та занять з дітьми з особливими освітніми потребами та з типовим розвитком; інтеграційна форма навчання економічно вигідна, вона потребує менших затрат і матеріальних ресурсів.

Чередніченко Н. В. кандидат педагогічних наук, доцент.

Яку категорію дітей обрали для дослідження?

Белова О.Б. Дякую за запитання. У нашому дослідженні на основі висновку, що надавався фахівцями інклузивно-ресурсного центру, визначено групу ризику дітей, котрі потребували логопедичної допомоги. Зокрема це діти із дислалією, зайнанням, ринолалією, дизартрією.

Мартиненко І. В., доктор психологічних наук, професор.

Розкрийте методологію структурно-функціональної моделі мовленнєвої готовності?

Белова О.Б. Дякую за запитання. Методологічну і теоретичну основу дослідження склали: положення про функційну систему мови та мовлення; концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку; положення про єдність психіки та діяльності; теорія про єдність законів психічного розвитку дітей із нормотиповим психофізичним розвитком та особливими освітніми потребами й специфічні особливості порушеного розвитку; лінгвістична, психологічна готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в ЗЗСО; положення про корекцію мовленнєвого розвитку дітей із ООП; учення про структуру дизонтогенезу; положення про психокорекційні технології для дітей із ООП.

Тищенко В. В., кандидат педагогічних наук доцент.

В чому новизна Вашого дослідження, якщо підготовку до навчання в школі вже вивчали інші дослідники?

Чому Ви обрали саме цю категорію дітей і проігнорували ЗНМ, адже великий відсоток цих дітей потрапляє до закладів загальної середньої освіти?

Белова О.Б. Дякую за запитання. Так проблема мовленнєвої готовності не є новою і була досліджена як зарубіжними так і вітчизняними вченими, але враховуючи статистичні показники (які вказують, що на фоні карантинних обмежень, військового стану) значно збільшився відсоток таких дітей, і вимагає більш осучасненого погляду, зокрема нами оновлено діагностичний інструментарій, розроблено корекційно-навчально-розвивальну програму спрямовану на формування мовленнєвої готовності.

Щодо другого питання. Мовленнєву готовність у дітей із ЗНМ та ФФНМ широко представила у своїй роботі А. Яковенко. Наше дослідження більш ґрунтовне, базується на клінічній класифікації і спрямоване на ту групу дітей в яких є потенційні можливості для інтеграції в заклади загальної середньої освіти. Наразі відбувається зосередженість вчених на корекції тяжких порушень мовлення або розвитку нормотипових дошкільників, а проміжна група дітей насправді залишається поза увагою. Варто зауважити, що не всі діти відвідують логопедичні групи, яких насправді не так багато особливо в маленьких містах та районних центрах, або існують величезні черги, щоб потрапити туди, тому діти із незначними порушеннями мовлення навчаються у звичайних групах ЗДО. Друга проблема, в

тому, що в більшості областей скоротили ставки логопедів та логопедичні пункти, відповідно кількість логопедів недостатня, щоб забезпечити потребу в логопедичній допомозі дітям з порушеннями мовлення дошкільного віку. Це привело до того, що в звичайній групі ЗДО більше 50% дітей з мовленнєвими порушеннями, логопед фізично не встигає їх виправити у всіх і більшість дітей переходят з проблеми усного мовлення до ЗЗСО, що позначається в подальшому на письмі (дислексія, дизграфія). Тому, обрана нами категорія дітей представляла для нас найбільший інтерес.

Мартиненко І. В., доктор психологічних наук, професор.

Чим обумовлені базові компоненти мовленнєвої готовності?

Белова О.Б. Дякую за запитання. Фундаментальні нейрофізіологічні та психолінгвістичні дослідження вказують, що мовлення є складовою вищих психічних функцій, здійснює довільне опосередкування психічних процесів, об'єднує та організовує їх. В дітей одночасно з становленням мовлення та його трансформуванням у діяльність відбувається й розвиток когнітивних, мотиваційних та емоційних складових. Їх взаємодія вказує на багатоаспектність мовленнєвого розвитку та визначає в подальшому мовленнєву готовність до навчання.

Круглик О. П. кандидат педагогічних наук доцент кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології.

На які джерела Ви посилаєтесь вивчаючи дітей із порушеннями слуху? Є певні невідповідності у термінології. Чому нейромоторну функційність Ви віднесли до психологічного компонента а не до діяльнісного?

Белова О.Б. Дякую за запитання. Під час аналізу наукових джерел ми гуртувались на ті визначення, які представлені авторами і їх не осучаснювали. Але, у подальшому обов'язково звернемо на це увагу.

Щодо другого питання, то ґрунтуючись на діяльнісну мовленнєву теорію в нашему дослідженні діяльнісний компонент мовленнєвої готовності передбачає активну вербалну участь у різних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні), прояв самостійності, творчості, ініціативності, співпраця з дітьми та педагогами. Нейромоторна функційність це зміст когнітивної складової, спрямована на вивчення кистьового, орального та артикуляційного кінестетичного та кінетичного практисів.

Федоренко С. В. завідувач, професор кафедри логопедії та логопсихології, доктор педагогічних наук, професор.

Обґрунтуйте назvu Вашої корекційно-навчально-розвивальної системи?

Белова О.Б. Дякую за запитання. Аналіз психолого-педагогічних понять зумовив зазув системи, зокрема, корекція передбачає організований психолого-педагогічний вплив, спрямований на подолання порушень у розвитку дитини під час навчального та виховного процесу; *навчання* – спільну діяльність дитини та педагога під час засвоєння нових знань та вмінь; *розвиток* – динамічне вдосконалення комунікативно-мовленнєвих, когнітивних, емоційно-мотиваційних знань, умінь і навичок дитини.

Мартиненко І. В., доктор психологічних наук, професор.

Чому в базових складових мовленнєвої готовності Ви не зазначаєте комунікативний компонент?

Бєлова О.Б. Дякую за запитання. Комунікативний компонент в нашій роботі представлено у вигляді мовно-діяльнісного компонента, який є важливою структурною складовою мовленнєвої готовності.

Круглик О. П. кандидат педагогічних наук доцент кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології.

Під час аналізу програм Ви вказуєте, що вони довгий час не оновлювались. Але наша команда сурдопедагогів якраз вирішує це проблемне питання.

Бєлова О.Б. Дякую за запитання. На той час, коли збиралась інформація ми спугувалися лише тими корекційними програмами, які були висвітлено на сайті міністерства освіти і науки України. Ми приймемо до уваги ваше зауваження і оновимо дані.

Руденко Л. М., завідувач, професор кафедри спеціальної психології та медицини доктор психологічних наук, професор.

Розкрийте зміст високого рівня емоційної складової.

Бєлова О.Б. Дякую за запитання. Високий рівень емоційної складової передбачає достатню емоційну грамотність дітей старшого дошкільного віку з логопатологією їм притаманне: правильне розшифрування емоцій на схематичних зображеннях; зчитування мімічної інформації з обличчя дитини на світлинах; співвіднесення емоцій з життєвими ситуаціями; характеристика емоцій; адекватне відображення своїх переживань; правильне вживання в мовленні слів, які позначають емоційний стан; використання «дискретних емоційних категорій», які визначають різні типи поведінки.

Базима Н. В., кандидат педагогічних наук доцент.

Які емпіричні методи використані у Вашому дослідженні?

Бєлова О.Б. Дякую за запитання. Під час експериментального дослідження у дисертаційній роботі використовувались різновиди психолінгвістичних, логопедичних та психологічних методів, які взаємозалежні й під час вивчення компонентних складових доповнювали один одного. Зокрема, бесіда, спостереження, методи аналізу, порівняння.

Федоренко С. В. завідувач, професор кафедри логопедії та логопсихології, доктор педагогічних наук, професор.

Розкрийте зміст корекційно-формувального блоку розробленої системи?

Бєлова О.Б. Дякую за запитання. Корекційно-формувальний блок – спрямований на корекцію, навчання та розвиток компонентів мовленнєвої готовності на трьох етапах роботи: пропедевтично-ґрунтовному – проведення підготовки дитини до засвоєння базових знань та вмінь; варіативно-послідовному – поєднання візуальних та мовленнєвих дій; мовленнєво-активному етапі – залучення дитини до мовленнєвого середовища.

Виступ наукового керівника:

Конопляста С. Ю. професор кафедри логопедії та логопсихології, доктор педагогічних наук, професор:

Олена Борисівна Бєлова з відзнаками закінчила заклади неповної та вищої освіти, за відмінне навчання була відзначена академічною стипендією Президента України. Здобула вищу освіту спеціаліста в Кам'янець-Подільському державному університеті за спеціальністю «Психологія. Практична психологія і Дефектологія. Логопедія», закінчила магістратуру за спеціальністю «Психологія», здобула другу

вищу економічну освіту у Подільському державному аграрно-технічному університеті. З 2007 – 2011 рр. – навчається в аспірантурі в Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка. У 2013 р. в захистила кандидатську дисертацію з теми: «Психолого-педагогічні умови запобігання агресії у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовленневого розвитку» (наук. кер. – канд. пед. наук, проф., Н.С. Гаврилова). На підставі рішення атестаційної комісії в 2014р. присуджено науковий ступень «кандидат педагогічних наук». У 2020 р. – присвоєно вчене звання «доцент».

За високі досягнення в науково-дослідницької діяльності була нагороджена в 2017, 2019, 2022, 2023 роках Хмельницькою обласною державною адміністрацією, виконавчим комітетом Кам’янець-Подільської міської ради, адміністрацією та профкомом працівників Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. З 2017 по 2023рр. року очолює рейтинг науково-педагогічних працівників. Олена Борисівна здійснювала підготовку здобувачів вищої освіти до участі в наукових конференціях та була керівником понад 100 наукових студентських публікацій. Керувала науковими студентськими роботами, що посли перші та призові місця у Всеукраїнських конкурсах в галузі спеціальної освіти. З 2020 р. затверджена у склад редакційної колегії наукових закордонних та вітчизняних журналів.

Дисертація Белової Олени Борисівни є закінченою науково-дослідною працею, яка присвячена актуальній для теорії та практики корекційної педагогіки проблемі – мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання. Актуальність наукового дослідження визначено антропоцентричною парадигмою сучасної спеціальної освіти, необхідністю вивчення проблемного питання щодо стану сформованості мовленнєвої готовності дітей з логопатологією. Стійка тенденція збільшення дітей з мовленнєвими порушеннями обумовлює необхідність їх інтеграції у загальноосвітній простір. Порушення ієрархічності у формуванні функціональної системи мови та мовлення визначає мовленнєву готовність до навчання в закладах загальної середньої освіти як логопатологічну та логопедичну проблему і вимагає її дослідження у нерозривному зв’язку із лінгвопсихологічними зasadами породження мовлення. В свою чергу це вимагає більш глибоке розкриття сучасного трактування змісту «мовленнєвої готовності» та її комплексного дослідження.

За період роботи над темою дисертаційного дослідження О.Б. Белова активно апробувала ідеї свого наукового пошуку, виступала на міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях, засіданнях кафедри логопедії та логопсихології. На сьогодні вона опублікувала 61 публікацію (56 одноосібних) з яких: 6 – включено до наукометричної бази даних Scopus та Web of Science; 35 – фахових виданнях України; 3 – колективні монографії; 17 – у матеріалах наукових конференцій, що засвідчує широке оприлюднення результатів її праці.

Продуктивність концепції дисертаційного дослідження О.Б. Белової, аргументованість його основних положень, прикладний характер, спрямування і зміст аналізу у наукового консультанта не викликають сумнівів.

У О.Б. Белової сформовано якості творчо-наукової особистості, необхідні для самостійного здійснення серйозних наукових досліджень, що й доводить її праця, виконана на відповідному щодо кандидатських дисертацій науково-теоретичному

рівні. Дисерантка у процесі виконання роботи проявила самостійність, наполегливість, продемонструвала належну фахову кваліфікацію. Усе це дало їй можливість отримати вагомі наукові результати.

Дисертація О. Б. Белової є завершеним, науково значущим дослідженням актуальної проблеми спеціальної освіти та відповідає всім зазначенім вимогам, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Виступи рецензентів:

Тарасун В. В., доктор педагогічних наук, професор.

Переважно закритий інтернатний тип освітніх закладів в Україні часто стає причиною соціальної дезадаптованості осіб з обмеженими можливостями психічного і фізичного здоров'я, стійкої маргіналізації, вимушеного звуження кола можливостей брати участь у соціальному житті, формує утриманські установки. У цьому зв'язку є актуальним, важливим і вкрай необхідним вибір автора як теми дисертаційного дослідження, так і його предмету, спрямованого на розробку теоретико-методичного підґрунтя процесу формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання.

Справляє позитивну оцінку:

1. Широка регіональна експериментальна база дослідження, яка буде задіяна упродовж 2021–2023 років на базі закладів дошкільної освіти і результати якого впроваджено в навчально-виховний процес установ дошкільної освіти в м. Хмельницький; м. Кам'янець-Подільський в Черновецький обласний навчально-реабілітаційний центр і, що особливо важливо, – в дошкільних освітніх закладах селищних рад тощо.

2. Масштабна апробація та впровадження результатів дослідження, оскільки теоретичні та експериментальні положення доповідалися й були схвалені на багатьох міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах.

3. Основні наукові положення й результати дослідження опубліковані в 61 (56 одноосібних) наукових і науково-методичних працях.

4. Ретельна обробка отриманих експериментальних даних, здійснена за визначеними критеріями бальної системи оцінювання, що дало можливість автору встановити диференційовані критерії і кількісно-якісні показники сформованості кожного із рівнів структурних компонентів мовленнєвої готовності до інтегрованого навчання дошкільників з порушеннями мовлення.

5. Теоретична обґрунтованість і розроблена структурно-функціональна комплексна трьохкомпонентна модель вивчення стану сформованості мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання. На основі моделі, яка містить психологічний, семіотичний і діяльнісний структурні складові, розроблено і апробовано діагностичну методику, спрямовану на визначення особливостей розвитку кожного з компонентів структурно-функціональної моделі окремо у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.

6. Теоретична обґрунтованість проблеми на етапі формувального експерименту, її методична реалізація і широка програма впровадження триетапної корекційно-навчально-розвивальної системи формування мовленнєвої готовності в

дітей старшого дошкільного віку з логопатологією склала логічно вибудовану систему. Програма розроблена відповідно до ключових етапів авторської системи корекційно-навчально-розвивальної роботи логопеда і містила три блоки: концептуально об'єктивний, корекційно-формувальний, контрольно-оцінювальний. Аналіз матеріалів формувального експерименту свідчить про загалом успішну результивність корекційно-навчально-розвиткової роботи, що дозволила підвищити рівні сформованості визначених компонентів мовленнєвої готовності у більшості дітей експериментальної групи з діагнозом дислалія, ринолалія і заїкання і дещо нижчі показники сформованості мовленнєвої готовності у дітей з дизартрією.

Оцінюючи позитивно всі складові роботи, зазначу деякі зауваження.

1. Одержані аналітичні матеріали (розділ 1 і 2) доцільно було б, спираючись на Міжнародну класифікацію стандартів освіти і результати фундаментальних наукових досліджень науковців, об'єднати в авторській концепції формування мовленнєвої готовності у старших дошкільників, що стало б суттєвим внеском в теорію логопедії.

2. Важливим був би здійснений дисертантом в Розділі 1 або в Розділі 2 теоретичний аналіз процесу розвитку інтегративно-інклузивної культури в освітньому співтоваристві з опорою на світові тенденції її становлення і впровадження за кордоном та в Україні. Водночас цінним були б результати аналізу труднощів і особливо причин труднощів становлення і розвитку інтеграційно-інклузивного процесу в Україні як в плані включення дитини з тяжкими порушеннями мовлення в колектив нейротипових дітей, так і висвітлення труднощів становлення і розвитку даного процесу, що лежать часто в професійній непідготовленості і негативному ставленні певного кола науково-педагогічних працівників до цього процесу. Тобто, недостатньо розкриті самі умови інтеграційного навчання, куди має через декілька місяців включитися дошкільник з тим чи іншим рівнем мовленнєвої готовності чи неготовності і розгляд яких (умов) передбачено темою дисертаційного дослідження.

3. Дисеранткою ретельно визначені рівні розвитку кожного з компонентів структурно-функціональної моделі готовності дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення до інтегрованого навчання. На нашу думку, такий підхід, даючи уявлення про стан сформованості окремих складових готовності, не достатньо забезпечує визначення критеріїв і показників для встановлення загального рівня сформованості у дитини мовленнєвої готовності до інтегрованого навчання як цілісного феномену.

4. Запропонована автором емоційна складова містить види робіт для формування розуміння емоційних схем, лицової експресії; вербалізації емоцій; самоконтролю. Проте психоемоційний розвиток дитини старшого дошкільного віку особливо з тяжкими порушеннями артикуляційного апарату у переважній більшості супроводжується різноманітними сильними емоціями і переживаннями, які вона повинна навчитися інтегрувати в систему власної мовленнєвої особистості. Разом з тим, наявність цих особливостей у дітей в подальшому часто створюють загрозу закріплення та інтеграції у дитячій свідомості негативних проявів, обумовлюють затримку і незбалансованість, неадекватність у процесах самовизначення. У цьому зв'язку бажано було б для своєчасного розпізнання цих страхів і загроз у відповідному підрозділі визначити емоційні маркери, важливі як для логопеда, так і вчителя-класовода в умовах інтегрованого навчання.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Белової О.Б. виконано на високому науковому рівні, є цілісною, завершеною, самостійною працею, в якій отримані обґрунтовані теоретичні та експериментальні матеріали. Автором розроблено та реалізовано важливу систему роботи, що забезпечує визначення стану сформованості мовленнєвої готовності дитини старшого дошкільного віку з логопатією до шкільного інтегрованого навчання в умовах загальноосвітньої школи. Розроблена і широко впроваджена в освітній процес корекційно-розвивальна система подолання труднощів формування мовленнєвої готовності у дітей з логопатіями. Робота відповідає вимогам, які ставляться до докторських дисертаций і може бути, за умови її доопрацювання, рекомендована до подальшого розгляду.

Федоренко С. В. завідувач, професор кафедри логопедії та логопсихології, доктор педагогічних наук, професор.

У межах сучасного освітнього простору одним із завдань спеціальної освіти виступає формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання. Враховуючи новизну, соціальну значущість, складність, комплексність проблем, які вирішуються в межах інтегрованого навчання, необхідно передбачити проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі корекційної педагогіки та психології і логопедії зокрема, які б базувалися на світовому досвіді впровадження інтеграції. Відповідно проблема освітньої інтеграції потребує подальшого обґрунтування в аспекті визначення рівня актуального розвитку мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до навчання в закладах загальної середньої освіти, розробки діагностичних та лого-психологічних корекційних технологій. Що дозволить дослідити взаємозв'язки структурних компонентів та більш ефективно їх корегувати.

Структура, зміст дисертації та основні здобутки автора. У дисертаційній роботі Белової Олени Борисівни здійснено теоретико-методологічний аналіз наукових джерел з концептуальних теорій з метою визначення стану розробленості проблеми мовленнєвої готовності та перспективних напрямів її вирішення. Ступінь новизни основних результатів дисертації О.Б. Белової здійснила комплексний підхід до вивчення мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання базуючись на вітчизняні та зарубіжні наукові дослідження. У роботі теоретично обґрунтовано та розроблено комплексну модель психолого-педагогічного вивчення компонентів мовленнєвої готовності; досліджено стан сформованості мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією; розроблено корекційно-навчально-розвивальну систему спрямовану на формування компонентів мовленнєвої готовності; обґрунтовано, апробовано та впроваджено програму корекційно-навчально-розвивальної роботи; розкрито динаміку розвитку компонентів мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією за результатами впровадження системи. Додатково поглиблено та уточнено поняття «мовленнєвої готовності». Подальшого розвитку набули: діагностичний інструментарій та психо-та логокорекційні технології спрямовані для формування компонентів мовленнєвої готовності. Практичне значення дослідження полягає в розробці структурно-функціональній методики вивчення компонентів мовленнєвої готовності; розробці програми корекційно-навчально-розвивальної роботи, що може застосовуватись

профільними спеціалістами; результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі ЗВО.

Повнота викладу наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Основні наукові результати та висновки дисертації пройшли апробацію під час конференцій та відображені в 61 науковій праці.

Зауваження та рекомендації. Разом з тим, даючи загалом позитивну оцінку, висловлюємо певні зауваження та побажання.

1) Звернути увагу на оформлення понятійно-категоріального апарату дисертаційної роботи, зокрема обґрунтувати предмет дослідження, виправити стилістичні помилки відповідно вимог оформлення такого виду робіт.

2) У третьому розділі дисертаційне дослідження значно б виграло, якби більшою мірою було розкрито типи мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до інтегрованого навчання. Цю складову слід детально представити в теоретичному аналізі 3.3 «Методика емпіричного дослідження мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією», представлено рівні мовленнєвої готовності.

3) Якщо ми говоримо про теоретичні завдання в контексті розробки моделі, варто відзначити великий обсяг роботи здійснено дисеранткою, щодо аналізу теоретичних даних. Водночас потребує посилення структурно-функціональна модель дослідження мовленнєвої готовності.

4) Варто б було обґрунтувати вибірку дослідження у третьому розділі. Та розкрити позицію автора, чому на сьогодні є актуальним досліджувати дітей саме цієї категорії (дислалія, заїкання, ринолалія, дизартрія), коли поза увагою залишається більш тяжкі порушення мовлення.

5) Вважаємо доцільним уточнити або змінити назву корекційно-навчально-розвивальної системи та програми, яка має багатоскладові елементи, що ускладнює їх сприймання.

Акцентуємо увагу на тому, що висловлені зауваження жодним чином не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації О.Б. Белової «Теоретико-методичні засади формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання», поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Робота виконана на високому фаховому рівні, поставлену мету реалізовано. Вважаємо, що дисертація Белової О.Б. є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати. За актуальністю і змістом дисертаційна робота відповідає всім вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. (із змінами № 759 від 31.05.2019) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а також відповідає вимогам, передбаченим пунктом 10 «Порядку присудження наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 року), а її автор – Белова Олена Борисівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Мартиненко І. В., доктор психологічних наук, професор.

З урахуванням особливостей сучасного світу, враховуючи стратегічні завдання реформування змісту освіти в Україні передбачено необхідність побудови

освітнього простору на засадах інтегративного підходу, організації його як цілеспрямованого процесу навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. Важливим стає визначення інтеграційних підходів до успішного навчання дітей з логопатологією, що потребує додаткового обґрунтування в аспекті визначення рівня сформованості мовленнєвої готовності до навчання в закладах загальної середньої освіти та розробки комплексної програми спрямованої на її формування. Що дозволить підпорядкувати, взаємодію структурних компонентів та ефективно їх скорегувати.

Докладне ознайомлення з текстом дисертації свідчить про її належний ступень обґрунтованості постановки проблеми дослідження, наукових положень та висновків. Структура дослідження свідчить про послідовність, логічність і системність викладу змісту дисертації. У вступі дисертації логічно визначено мету, завдання та методи дослідження, особистий внесок, чітко сформульована наукова новизна. Основні наукові результати та висновки дисертації пройшли апробацію під час міжнародних, всеукраїнських і регіональних, міжрегіональних конференцій та знайшли своє відображення в 61 науковій праці.

Відповідно до вищесказаного дисертація є структурна, змістовна дисертантою проведена величезна робота, варто відмітити прикладне дослідження. Заслуговує на увагу вибірка, апробація, але враховуючи те, що робота докторська, то необхідні де які доопрацювання.

1. Розкрити особливості формування мовленнєвої готовності в умовах інтегрованого навчання в актуальності, висновках, в тексті роботи.

2. Висвітлити авторський підхід до визначення і обґрунтування компонентів мовленнєвої готовності в умовах інтегрованого навчання; потребує посилення структурно-функціональна модель мовленнєвої готовності;

3. Варто було би пояснити чому не включено в роботу комунікативний компонент мовленнєвої готовності, який нерозривно пов'язаний з її становленням в умовах нормативного психогенезу;

4. Потребує посилення і обґрунтування концептуально-методологічна частина дослідження, на якій базується емпіричне вивчення мовленнєвої готовності і подальше її формування;

5. Визначити типи мовленнєвої готовності, зазначити взаємозв'язки між її компонентами, якісно пояснити кореляції; це б прикрасило роботу;

6. На нашу думку, робота тільки б виграла, якщо б у формувальну частину включити концептуально-методологічні положення, визначені на основі структурно-функціональній моделі мовленнєвої готовності, які передбачають вихід на інтегроване навчання.

Вислови та побажання мають переважно рекомендований характер і принципово не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Рецензована дисертація «Теоретико-методичні засади формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання» відповідає всім вимогам наказу Міністерства освіти і науки України, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка.

В обговоренні взяли участь:

Руденко Л. М., завідувач, професор кафедри спеціальної психології та медицини доктор психологічних наук, професор.

Дисертація написана на актуальну для корекційної педагогіки тему. Матеріал викладено логічно, послідовно, доказово.

Дисертаційна робота є самостійно виконаним завершеним дослідженням, її структура відповідає завданням дослідження, наявна наукова новизна та практична значущість. Реферат і публікації автора відповідають змісту дисертації.

Вважаю, що дисертація Белової Олени Борисівни на тему: «Теоретико-методичні засади формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання» відповідає всім вимогам щодо докторських дисертацій і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка, з доопрацюванням зауважень.

Шеремет М.К., доктор педагогічних наук, професор.

В дисертаційному дослідженні Белової О.Б. представлений гарний теоретичний аналіз зазначененої проблеми, матеріал викладений логічно. Проведене грунтовне дослідження мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. Розроблено комплексну модель психолого-педагогічного вивчення мовленнєвої готовності, структуровано представлено корекційно-навчально-розвивальну систему та програму, що спрямовані на формування компонентів мовленнєвої готовності в цієї категорії дітей. Матеріал дисертації має виразну практичну значущість.

Дисертація Белової О.Б. може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка, з доопрацюванням зауважень.

Тарасун В. В., доктор педагогічних наук, професор.

Дослідження Белової О.Б. є актуальним, в якому розкривається міждисциплінарна проблематика, наявна виразна наукова новизна. Проте, необхідно уточнити умови інтеграційного навчання. Але загалом дисертація Белової О.Б. може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка, з доопрацюванням зауважень.

Мартиненко І. В., доктор психологічних наук, професор.

Робота, структурна, змістовна дисертанткою проведена величезна робота, варто відмітити прикладне дослідження. Заслуговує на увагу вибірка, апробація, але враховуючи те, що робота докторська, то необхідні де які доопрацювання. Маючи великий арсенал теоретичних та експериментальних даних де які важливі концептуальні питання і методологічні підходи потребують доопрацювання та посилення. Зокрема, розкрити особливості інтегрованого навчання в актуальності, висновках, в тексті роботи; висвітлити авторській підхід пов'язаних з інтегрованим навчанням; потребує посилення структурно-функціональна модель; необхідно пояснити чому не включено в роботу комунікативний компонент; визначити типи мовленнєвої готовності; у формульній частині включити положення, які базуються на результатах емпіричного дослідження на тих самих типах і методологічних підходах і включити ті положення які передбачають вихід на інтегроване навчання.

Дисертація Белової О.Б. є готовою та може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді з доопрацюванням зауважень.

Чередніченко Н. В. кандидат педагогічних наук, доцент.

Робота проведена велика, було здійснено ґрунтовні підходи, ретельно вивчена проблема дослідження. Важливим значенням у роботі є вихід на систему формування мовленнєвої готовності до навчання в закладах загальної середньої освіти. Висвітлена програма мовленнєвої готовності має бути включена в програми, як для дітей старшого дошкільного віку з логопатологією так і з нормотиповим психофізичним розвитком. Заслуговує на увагу виважений практичний матеріал спрямований на формування базових компонентів мовленнєвої готовності. Ваша система не має обмежуватися клініко-педагогічною класифікацією, так, як наразі основний контингент дітей у закладах загальної середньої освіти це діти із загальним недорозвиненням мовлення. Це діти складні, з комплексними порушеннями. Ваша система включає окрім логопедичного підходу психологічний, психофізіологічний, що доречно для такої категорії дітей, котрі мають відхилення у всіх цих компонентах.

Дисертаційна робота Белової О.Б. з певним доопрацюванням може подаватись до подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Тищенко В. В., кандидат педагогічних наук доцент.

В багатьох питаннях рецензентів в повною мірою приєднуєсь. Вважаю, що робота дійсно здійснена велика і за обсягом проведеного дослідження і за текстом представленим в дисертації але є ще інша проблема роботу потрібно ще правильно представити зробити правильні акценти щоб було зрозуміло, щоб було видно наукову думку і підхід дослідження. І тут є певні проблеми по-перше, це та проблема про яку говорили рецензенти теоретична частина значною мірою представляє літературний огляд, позиція автора не простежується її потрібно виставити на перший план: Ваші теоретичні підходи, концептуальні положення, потрібно обґрунтувати та висвітити, зробити на них акцент і витримати по всій роботі; розібратися з базовою логопедичною термінологією особливо, що стосується орального праксису.

Дисертація Белової О.Б. з доопрацюванням зауважень може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Круглик О. П. кандидат педагогічних наук доцент кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології.

Дисертаційна робота Белової О. Б. вражає своїм теоретичним та практичним напрацюванням. Необхідно уточнити певну термінологію, що стосується дітей із порушеннями слуху. Вважаю, що дисертація Белової О. Б. відповідає всім вимогам щодо докторських дисертацій і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді з доопрацюванням зауважень.

Федоренко С. В. завідувач, професор кафедри логопедії та логопсихології, доктор педагогічних наук, професор.

Дисертація Белової О. Б. є науково значущим дослідженням на актуальну тему, виконаним на належному рівні. Вважаю, що окрім правок в теоретичному змісті необхідно звести до логічного узагальнення матеріал у додатках, який поданий у великому обсязі. Його систематизація покращить рівень Вашої роботи. Але загалом, дисертація відповідає всім вимогам щодо докторських дисертацій і

може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка, з доопрацюванням зауважень.

Базима Н. В., кандидат педагогічних наук доцент.

Публікації відповідають вимогам ДАКу як за кількістю, так і змістом. З огляду на позицію рецензентів та членів обговорення, вважаю, що дисертаційна робота Бєлової О.Б. з певним доопрацюванням може подаватись до подальшого розгляду у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 13.00.03 – корекційна педагогіка.

ВИСНОВОК:

1. Відзначити, що дисертаційне дослідження Бєлової О. Б. «Теоретико-методичні засади формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання» виконане самостійно з урахуванням сучасного рівня знань у галузі корекційної педагогіки, має завершений характер і відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. (із змінами № 759 від 31.05.2019) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а також відповідає вимогам, передбаченим пунктом 10 «Порядку присудження наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 року), а її автор – Бєлова Олена Борисівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка.

2. У роботі були грунтовно проаналізовані літературні джерела з різних наукових галузей; правильно підібрані методики дослідження; ретельно описані результати експериментального дослідження; змістовно оформлені додатки дисертаційної роботи; вміщено достатньо таблиць, рисунків.

3. Наукова новизна полягає у тому, що *вперше*:

– здійснено комплексне теоретико-методологічне дослідження проблеми мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання;

– теоретично обґрунтовано та розроблено комплексну модель психолого-педагогічного вивчення мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання, яка спрямована на дослідження базових компонентів: психологічного (когнітивної (інтелектуальної та нейромоторної функційностей), мотиваційної та емоційної складової), семіотичного, діяльнісного; окреслено критерії оцінювання, які забезпечують варіаційно-статистичний та якісний аналіз матеріалів дослідження;

– вивчено актуальний розвиток компонентів мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання;

– розроблено корекційно-навчально-розвивальну систему спрямовану на формування компонентів мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією;

– обґрунтовано та впроваджено програму корекційно-навчально-розвивальної роботи, зміст корекційно-формувального блоку реалізувався на пропедевтично-грунтовному, варіативно-послідовному та мовленнєво-активному етапах роботи;

– розкрито динаміку розвитку компонентів мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією за результатами впровадження системи

корекційно-навчально-розвивальної роботи.

4. Ступінь достовірності матеріалів дослідження. Матеріал, представлений у дисертації, отриманий за допомогою адекватних загальнонаукових методів теоретичного та емпіричного дослідження:

теоретичний: систематизація, аналіз, синтез, порівняння та узагальнення науково-теоретичних джерел з логопедії, логопсихології, корекційної педагогіки, загальної, спеціальної психології, психолінгвістики, нейропсихології та медицини дозволили простежити концептуальні позиції та ідеї щодо вирішення означеного проблемного питання. Їх застосування сприяло критичному осмисленню досліджуваного явища та формуванню об'єктивних висновків;

емпіричний: використання різновидів психолінгвістичних, логопедичних та психологічних методів, які взаємозалежні й під час вивчення компонентних складових доповнювали один одного. Зокрема, під час виконання дітьми завдань, спрямованих на вивчення стану розвитку компонентів мовленнєвої готовності, використано додаткові методи вивчення: бесіду, яка налагоджувала позитивну атмосферу між суб'єктом дослідження та експериментатором, розкривала вербалні прояви дітей; систематизоване спостереження – дозволяло сприйняти зовнішні ознаки респондентів під час їх мовленнєвої діяльності. На основі цих методів зібрано якісні показники матеріалів дослідження. Вагомими в експерименті є основні методи аналізу (розкриття особливостей розвитку мовленняожної групи дітей), порівняння (дітей із логопатологією та нормотиповим психофізичним розвитком);

методи обробки даних: передбачали варіативно-статистичну дескрипцію. За визначеними критеріями в методиках дослідження розроблена бальна система оцінювання. Зібрани результати експерименту зводилися до кількісного та якісного вимірювання, на підставі якого вибудовувався порівняльний аналіз між досліджуваними явищами. Достовірність результатів експерименту, підверджена хі-квадратом Пірсона та параметричним t -критерієм Стьюдента, що допомагали визначити взаємозв'язок між тяжкістю мовленнєвих порушень та специфічним розвитком компонентів (та їх складових) мовленнєвої готовності.

5. Практичне значення дослідження полягає в тому, що:

– розроблена системна методика вивчення стану сформованості компонентів мовленнєвої готовності в дітей старшого дошкільного віку з логопатологією, яка може використовуватись логопедами, педагогами, психологами в закладах дошкільної освіти;

– розроблена програма корекційно-навчально-розвивальної роботи може застосовуватись профільними спеціалістами з метою формування компонентів мовленнєвої готовності в дітей старшого дошкільного віку з логопатологією;

– окреслені особливості актуального розвитку компонентів мовленнєвої готовності в дітей старшого дошкільного віку з логопатологією, удосконалили зміст освітніх компонентів «Психологія осіб з порушеннями мовлення», «Спеціальна методика розвитку мовлення», «Пропедевтика мовленнєвих порушень» з підготовки фахівців 016 Спеціальна освіта. Логопедія;

– результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі закладів вищої освіти; результати емпіричного вивчення, діагностичний та психокорекційний інструментарій може слугувати підґрунтам для подальших досліджень мовленнєвої готовності.

Вважати, що основні результати дисертаційного дослідження висвітлено в повному обсязі в опублікованих авторкою наукових статтях:

Статті у наукових виданнях, що індексуються наукометричною базою Scopus, Web of Science

1. Bielova O. Patterning types of aggressive behaviour of primary school children with speech disorders. *SPECIAL EDUCATION*. Vol 2, No 40 (2019). P. 201–236.<http://socialwelfare.eu/index.php/SE>.
2. Bielova O. The study of the conscious aggression in children with speech disorders. *Materials 12th Intern...* 2020. pp. 6374–6378. <https://library.iated.org/view/bielova2020stu>
3. Bielova O. The state of development of components of speech readiness of older preschool children with speech disorders. *SPECIAL EDUCATION*. Vol 1, No 42. 2021. P.137–189. <https://www.journals.vu.lt/special-education/article/view/25427>
4. Bielova O, Konopliasta S. Description of kinesthetic and kinetic motor praxis in older preschool children with logopathology. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*, 2023;27(5):386–395. <https://doi.org/10.15561/26649837.2023.0505>
5. Bielova O., Konopliasta S. Functionality of oral and articulatory praxis in older preschool children with logopathology. *Journal Child's health*. 18, № 6, 2023. <https://childshealth.zaslavsky.com.ua/index.php/journal>.
6. Bielova O. Speech of Six-year-old Children with Logopathology: Features and State of Development (Мовлення дітей шести років з логопатологією: особливості та стан розвитку). *PSYCHOLINGUISTICS*, 34, 2023.

Статті у наукових фахових виданнях України:

7. Бєлова О. Теоретичний аналіз терміну «готовність» до шкільного навчання дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруюва. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. № 7 (1101). С. 141–156. <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/16.pdf>
8. Бєлова О. Детермінанти емоційної готовності дошкільників з типовим та порушеннями мовлення до шкільного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : зб. наук. праць / за ред. В. В. Нечипоренка. Кам'янець-Подільський : Панькова А.С., 2020. Вип.16. С. 16–26. <https://aqce.com.ua/download/publications/585/547.pdf>
9. Бєлова О. Особливості прояву емоцій у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруюва. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 4 (78). С. 397–406. <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/01/35-1.pdf>
10. Бєлова О. Б. Детермінація когнітивного та емоційного компонентів мовлення у дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 2021. (1(339) Ч.2), 170–182. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-1\(339\)-2-170-182](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-1(339)-2-170-182)
11. Bielova O. Modern view of speech readiness for school of children of older preschool age with typical psychophysical development and speech disorders. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 2021, (1(40)), P. 31–35. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2021.224465>

12. Бєлова О. Б. Особливості розвитку мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Медична освіта*, 2021, (1), С. 5–10. <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2021.1.11876>
13. Бєлова О.Б. Теоретичне обґрунтування мовленнєвої готовності до школи дітей старшого дошкільного віку з порушеннями зору. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Вип.1. Бердянськ: БДПУ. 2021. С. 89–99. http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/22730/1/Navolska_Kashuba_Kravchuk_Savaryn_Didactic_conditions.pdf
14. Бєлова О. Теоретичний аналіз мовленнєвої готовності до школи дітей старшого дошкільного віку з порушеннями слуху. *Актуальні питання гуманітарних наук міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Гельветика, вип. 35, Т.1, 2021. С. 215–221. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-1-34>
15. Бєлова О. Мовленнєва готовність до шкільного навчання дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбровуа. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. № 3 (107). С. 3–11.* <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/3.pdf>
16. Бєлова О. Особливості розвитку мовлення у дітей з розладами аутистичного спектру. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка*. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. Вип. 40(20). С. 18 – 23. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34923>
17. Бєлова О.Б. Тенденції психологічної та пізнавальної готовності до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал*. Одеса: Гельветіка Вип. 37, 2021. С. 146–150. <http://innovpedagogy.od.ua/archives/2021/37/31.pdf>
18. Бєлова О. Теоретичне обґрунтування вольової готовності до школи дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Гельветика, вип. 40, Т.1, 2021. С. 204–208. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-1-31>
19. Бєлова О.Б. Проблематика мотиваційної готовності до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія та практика*, (2), С. 181–187. <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-2-29>
20. Бєлова О.Б. Матерія особистісної готовності до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку. Зб. наук. праць «*Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*». Запоріжжя : КПУ, 2021, № 78, С. 32–38. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.78.5>
21. Бєлова О.Б. Площа соціальної готовності до навчання в школі дітей старшого дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, 2021. С. 139–144. <https://doi.org/10.32782/apv/2021.4.21>
22. Бєлова О. Б. Парадигма онтогенезу мовлення як методологічна основа мовленневого розвитку. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 2021, 6(344) Ч.1), С. 207–223. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6\(344\)-1-207-223](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6(344)-1-207-223)

23. Бєлова О.Б., Історичне становлення інтеграції в освіті осіб із особливими освітніми потребами в зарубіжній та вітчизняній практиці. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Зб. наук. праць / за ред. М. К. Шеремет. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В, 2021, 18, С. 5–19 <https://aqce.com.ua/download/publications/660/637.pdf/>

24. Бєлова О.Б., Конопляста С.Ю. Актуальні проблеми інтеграції в освіті дітей з особливими освітніми потребами в Україні. *Науковий журнал Хортинської нац. академії*. 2021, 5. С.68–76. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-11>

25. Бєлова О.Б. Психолого-педагогічний дисонанс щодо інтеграції в освіті дітей з особливими освітніми потребами. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал*. Одеса: Гельветіка Вип. 43(2).2022. С. 37–42. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/43/2.7>

26. Бєлова О.Б. Концептуально-методологічні підходи до діагностики емоційного компоненту мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал*. Одеса: Гельветіка Вип. 47. 2022. С. 94–99. http://innovpedagogy.od.ua/archives/2022/43/part_2/7.pdf

27. Бєлова О.Б. Концептуальні підходи до оцінки мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка*. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2022. Вип. 86. С.29 – 34. <http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/86/6.pdf>

28. Бєлова О.Б. Методика вивчення емоційної грамотності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. Зб. наук. праць «*Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*». Запоріжжя: КПУ, 2022, 82, С. 21–29. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.82.3>

29. Бєлова О.Б. Діагностика мотиваційної спрямованості дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Актуальні питання гуманітарних наук міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Гельветика, 2022, 51, С. 419–423. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-65>

30. Бєлова О.Б. Концептуально-методологічні підходи до діагностики семіотичної підскладової дітей з логопатологією. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Зб. наук. праць / за ред. М. К. Шеремет. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В. Вип. 19, 2022. С. 5–15. [https://aqce.com.ua/download/publications/673/654.pdf/](https://aqce.com.ua/download/publications/673/654.pdf)

31. Бєлова О.Б. Стан розвитку слухомовленнєвої пам'яті в дітей з логопатологією. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Зб. наук. праць / за ред. М. К. Шеремет. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В. Вип. 20, 2022. С. 5–14. [https://aqce.com.ua/download/publications/695/681.pdf/](https://aqce.com.ua/download/publications/695/681.pdf)

32. Бєлова О. Б. Мотиваційна складова мовленнєвої готовності до школи дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Актуальні питання гуманітарних наук міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Гельветика, 2022, 57, Т.1. С. 236–243. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/57_2022/part_1/34.pdf

33. Бєлова О. Б. Актуальний стан сформованості емоційної грамотності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Освітологічний дискурс*. 1(40) 2023. С. 93–112. <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/977>

34. Бєлова О. Б. Конституювання імпресивного та експресивного вербально-просторового уявлення в дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал. Одеса: Гельветіка. 2023, 56. Том 1. С. 92–96.* http://innovpedagogy.od.ua/archives/2023/56/part_1/19.pdf

35. Бєлова О. Б. Детекція просодичного рівня мовлення в дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Актуальні питання гуманітарних наук міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* Дрогобич : Гельветика, 2023, 60. Том. 1. С. 203–209. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/60_2023/part_1/29.pdf

36. Бєлова О. Б. Об'єктивізація проблеми розвитку граматичного рівня мовлення в дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. Зб. наук. праць «Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах» Запоріжжя: КПУ, 2023, 86, С.119–126. <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/86/21.pdf>

37. Бєлова О.Б. Дескрипція сформованості вербально-логічного мислення в дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Вісник: зб. наук. Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023, 1 (355), С.106–114.* <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/article/view/906>

38. Бєлова О. Б. Щодо проблеми розвитку лексичного рівня мовлення у дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2023, 91, С.22 – 28.* <http://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/91/5.pdf>

39. Бєлова О. Б. Дескрипція розвитку вербальної уваги в дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *Збірник наукових праць. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи.* Умань. 2023, 1(9), С.12 – 22. <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/279330>

40. Бєлова О.Б. Окреслення проблеми розвитку фонематичного рівня мовлення у дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. Зб. наук. праць / за ред. М. К. Шеремет. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковал'чук О.В. 2023, 21, С. 5–14. <https://aqce.com.ua/download/publications/708/696.pdf>/

41. Бєлова О.Б. Корекційно-навчально-розвивальний вплив на формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання. *Acta Paedagogica Volynienses, 4, 2023.* <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/pedagogy/homepage>

Публікації в інших виданнях. Колективні монографії:

42. Бєлова О. Теоретично-порівняльний аналіз мовленнєвої готовності до школи дітей з типовим психофізичним розвитком та з затримкою психічного розвитку. *Монографія /* За заг. ред. І.В. Татьянчикової. Вид. 4. Слов'янськ: І. Маторіна, 2021. 267с.

43. Bielova O. Features of speech development in children with cerebral palsy. *Modern education, training and upbringing: collective monograph / Abdullayev A., Rebar I., etc. International Science Group.* Boston : Primedia eLaunch, 2021. С. 17–20.

44. Бєлова О. Аналіз ефективності корекційно-навчально-розвивальної системи формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання. *Колективна монографія. СГ НТМ «Новий курс».* 2023 <https://www.newroute.org.ua/kmnk/>

Матеріали наукових конференцій. Закордонне видання:

45. Bielova O. The peculiarities of emotional state of children with speech disorders. *International Journal of Pedagogy, Innovation and New Technologies*. Warsaw : Maria Grzegorzewska University, 2020, Vol. 7, No. 1 P. 64–68. <https://ijpint.com/resources/html/articlesList?issueId=13381>
46. Bielova O. Theoretical substantiation of readiness for education of children of senior preschool age. *The IV th International scientific and practical conference «Integration of scientific bases into practice»* (October 12-16, 2020). Stockholm, Sweden 2020. P. 263–267.
47. Bielova O. Neuropsychological research of ontogenesis of speech. *The I International Science Conference on Multidisciplinary Research* (19–21.01, 2021 Berlin, Germany), 2021, P. 910–914.
48. Bielova O. Features of speech readiness for school learning preschool children with visual impairments. *International scientific conference «Pedagogy, psychology and teaching methods: International experience»: conference proceedings* (16-17.07, 2021. Riga, Latvia) «Baltija Publishing», 2021. P. 284–288.
49. Bielova O. Features of speech readiness for school learning preschool children with hearing impairments. *The XXXIth International scientific and practical conference «Trends in the development of modern scientific»* Vancouver, Canada. P. 414–420.
50. Bielova O. Features of speech readiness for school learning preschool children with mental retardation. *International scientific conference «Modern European psychological and pedagogical education. The development of a creative learning environment» : conference proceedings* (8–9.10, 2021. Łódź, the Republic of Poland) «Baltija Publishing», 2021. P.151–154.
51. Bielova O. Neuropsychological diagnosis of speech readiness for children's school education with logopathology. *Modern aspects of modernization of science: status, problems, development trends. Materials of the 21th International Scientific and Practical Conference* (07.06, 2022, Debretsen, Uhorshchyna) 2022, P. 246–250.
52. Bielova O. Indicators of speech development in children with autism spectrum disorders. *Věda a perspektivy*. № 3 (10). 2022. P. 76–83. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-3\(10\)-76-83](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-3(10)-76-83)
53. Bielova O. Development of auditory-verbal memory in preschool children with typical psychophysical development and with speech disorders. International scientific conference "Modern scientific developments in pedagogy and psychology" : conference proceedings (03–04.11, 2022. Riga, the Republic of Latvia), Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2022. P. 190–194.
54. Белова О. Б. Методи формування емоційної грамотності у дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. *XIII International Scientific and Practical Conference «A substantivere presentation of the system of scientific knowledge»* (27–28.03, 2023, Riga, Latvia), 2023 C. 37–39. <https://intersci.eu/wp-content/uploads/2023/03/A-substantive-representation-of-the-system-of-scientific-knowledge.pdf>

55. Bielova O. Corrective educational and developmental work on the formation of speech readiness for school of older preschool children with speech pathology. XXVII International scientific and practical conference «Modern aspects of modernization of science: state, problems, development trends». Aalborg (Denmark) 2023, P. 81–87. file:///C:/Users/admin/Downloads/37%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf

Інші видання в Україні:

56. Белова О. Б. Оцінка нейромоторної функційності у дітей дошкільного віку. *Матеріали XXVI-їй Міжнародній науково-практичній конференції*. Загреб Хорватія. 2022. С.251–255.

57. Белова О.Б. Особливості розвитку слухомовленнєвої пам'яті в дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклузивної освіти: матеріали ІІ Всеукраїнськоїнауково-практичної конференції з міжнародною участю /* за ред. Т.О. Докученої (09.11.2022р., Кам'янець-Подільський) : КПНУ імені Івана Огієнка, 2022. С. 13–16.

58. Белова О.Б. Інтелектуальна функційність мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Спеціальна і інклузивна освіта: проблеми та перспективи. Тези за матеріалами 15 конференції /* за ред. О. Гаврилова. (17–18.11, 2022р., Кам'янець-Подільський). Видавець Ковальчук О.В. 2022. С. 25–30.

59. Белова О. Б. Сучасний стан розвитку мовленнєвої діяльності у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів.* Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип.22. С. 294–296.
<https://drive.google.com/file/d/1I0jiuQiDjWTGBBMMe9YW993nj8QwOWio/view>

60. Белова О.Б. Обґрунтування змісту системи корекційно-навчально-розвиткової роботи з формування компонентів мовленнєвої готовності для дітей старшого дошкільного віку з логопатологією. XV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Modern Movement of Science». м. Дніпро 2023.

61. Белова О.Б. Динаміка розвитку мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання. I Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Nuclear Potential and Possible Threats to the Modern World». м. Дніпро. 2023.

УХВАЛИЛИ:

З урахуванням вище зазначеного, розширене засідання кафедри логопедії та логопсихології вважає, що дисертація Олени Борисівни Белової «Теоретико-методичні засади формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією до умов інтегрованого навчання» є завершеним самостійним дослідженням, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. (із змінами № 759 від 31.05.2019) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а також відповідає вимогам, передбаченим пунктом 10 «Порядку присудження наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 року), а її автор – Белова Олена Борисівна

заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка з доопрацюванням зауважень:

- 1) Об'єднати теоретичні концепції мовленнєвої готовності (Розділ 1) і концептуальне вивчення проблеми мовленнєвої готовності дітей з логопатологією (Розділ 2) в авторську концепцію формування мовленнєвої готовності у старших дошкільників, що стало б суттєвим внеском в теорію логопедії.
- 2) Розкрити умови інтеграційного навчання в Україні, а також висвітлити авторський підхід до інтегрованого навчання. Розкрити особливості інтегрованого навчання в актуальності, висновках, в тексті роботи.
- 3) Посилити методологічну основу дослідження для вдосконалення структурно-функціональної моделі вивчення мовленнєвої готовності в дітей старшого дошкільного віку з логопатологією.
- 4) Більш детально описати компоненти мовленнєвої готовності, вказати взаємозв'язки між ними; означити який з компонентів вміщує комунікативну складову.
- 5) У третьому розділі, підпункті 3.3 дисертаційного дослідження розкрити типи мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з логопатологією.
- 6) Звернути увагу на оформлення понятійно-категоріального апарату дисертаційної роботи, зокрема обґрунтувати предмет дослідження.
- 7) Обґрунтувати вибірку дослідження у третьому розділі. Та розкрити позицію автора, чому на сьогодні є актуальним досліджувати дітей саме цієї категорії.
- 8) Уточнити або змінити назvu корекційно-навчально-розвивальної системи та програми, яка має багатоскладові елементи, що ускладнює їх сприймання.
- 9) Звести до логічного узагальнення матеріал у додатках, який поданий у великому обсязі.
- 10) Виправити орфографічні, лексичні та технічні помилки у роботі.

Відкрите голосування

Результати голосування:

«За» – 20

«Проти» – немає

«Утрималися» – немає

Головуюча засідання

**завідувач, професор кафедри
спеціальної психології та медицини,
доктор психологічних наук, професор**

Л. М. Руденко

**Секретар засідання:
кандидат педагогічних наук, доцент**

Ю. В. Коломієць